

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА У ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОМУ СТАТУСІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

PERSONAL NON-PROPERTY RIGHTS IN CIVIL LAW STATUS OF INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION

Давидова Н.О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри приватноправових дисциплін
Університету сучасних знань

У статті аналізуються окремі особисті немайнові права вищого навчального закладу (надалі – ВНЗ), зокрема право на найменування та право на ділову репутацію. Обґрунтована думка про необхідність надання ВНЗ права на фірмове найменування. Право на ділову репутацію ВНЗ проявляється в боротьбі за вищі місця в рейтингах університетів.

Ключові слова: особисте немайнове право, право на найменування, право на фірмове найменування, право на ділову репутацію, вищий навчальний заклад.

В статье анализируются отдельные личные неимущественные права вуза, в частности право на наименование и право на деловую репутацию. Обосновано мнение о необходимости предоставления высшим учебным заведениям права на фирменное наименование. Право на деловую репутацию вуза проявляется в борьбе за высшие места в рейтингах университетов.

Ключевые слова: личное неимущественное право, право на наименование, право на фирменное наименование, право на деловую репутацию, высшее учебное заведение.

The article highlights separate personal nonproperty rights of institution of higher education. Right to name, right to goodwill is analyzed. An idea is proved that it is necessary to provide to institute of higher education the right to trade name. Goodwill of institution of higher education surfaces in such phenomenon as the competition for higher rating scores.

Key words: private unproperty rights, right to name, right to trade name, right to goodwill, institute of higher education.

Постановка проблеми. ВНЗ виступає суб'єктом різних галузей права, а тому його правосуб'єктність має багатогалузевий характер. Сучасний період розвитку української держави і пов'язана з цим реформа освіти вимагає визнання того, що основу правового статусу ВНЗ складає цивільно-правовий статус, який включає майнові та особисті немайнові права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема особистих немайнових прав у цивільному праві привернула увагу багатьох науковців, зокрема: Д.В. Бобрової, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, О.С. Йоффе, О.В. Кохановської, О.О. Красавчикова, Л.О. Красавчикової, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика, М.С. Малєїна, М.М. Малєїної, Й.О. Покровського, З.В. Ромовської, Р.О. Стефанчука, К.А. Флейшиц. Набагато вужче коло юристів аналізують проблеми особистих немайнових прав юридичних осіб, зокрема О.І. Гумєнюк, Л.Г. Максимець, О.П. Сергєєв, Л.В. Федюк.

Невирішені раніше проблеми. Досліджуючи особисті немайнові права юридичних осіб, частіше за все звертаються до права на недоторканність ділової репутації та права на найменування, хоча цивільне право передбачає набагато ширше коло. Автору невідомі спеціальні роботи, присвячені особистим немайновим правам ВНЗ як юридичної особи.

Метою статті є з'ясування кола особистих немайнових прав, що входять до цивільно-правового статусу ВНЗ, та характеристика окремих особистих немайнових прав.

Виклад основного матеріалу. Юридичні особи мають не тільки майнові права, а й широкий обсяг особистих немайнових прав, які закріплені в главах 20, 21, 22 ЦК, за винятком тих, які за своєю природою не можуть належати юридичній особі. Стаття 94 ЦК прямо вказує на три особисті немайнові права юридичної особи: (1) право на недоторканність ділової репутації, (2) право на таємницю кореспонденції, (3) право на інформацію – та залишає можливість належності юридичним особам інших особистих немайнових прав. Л.В. Федюк, пропонуючи прогресивну концепцію особистих немайнових прав, стверджує, що є потреба в удосконаленні норм ЦК стосовно особистих немайнових прав юридичних осіб. Автор пропонує змінити назву книги 2 з «Особисті немайнові права фізичних осіб» на «Особисті немайнові права» та вважає за необхідне закріпити в ній особисті немайнові права юридичної особи на найменування, місцезнаходження, на недоторканність володінь, на свободу пересування, на ділову репутацію, на інформацію, на таємницю комунікації, на особисті папери та інші види таємниць, на індивідуальність, на конкуренцію, на вільну діяльність [1, с. 115]. Розглянемо окремі особисті немайнові права, що притаманні ВНЗ.

Право на найменування. Як і будь-яка фізична особа набуває і здійснює права та обов'язки під своїм ім'ям, так і кожна юридична особа вступає у правовідносини не безликою, а під власним, тільки їй належним, найменуванням.

Декілька авторів, досліджуючи особисті немайнові права юридичних осіб, звертались до права на найменування та ідентифікували його характерні риси. Зокрема, О.І. Гуменюк до характерних ознак найменування юридичних осіб відносить: 1) немайнову природу, 2) невіддільність найменування від його носія, 3) безстроковий характер (найменування супроводжує його носія з моменту виникнення до моменту ліквідації) [2, с. 128–129].

Л.В. Федюк ознаками права юридичної особи на найменування вважає: 1) невідчужуваність, невіддільність від носія, 2) відсутність економічного змісту, не товарність, 3) виключність, 4) абсолютність, 5) індивідуалізація, 6) специфічність виникнення та припинення [3, с. 216–218].

Формулюючи правило про найменування юридичної особи, законодавець обмежується лише імперативним правилом про необхідність вказівки в найменуванні організаційно-правової форми юридичної особи (ч. 1 ст. 90 ЦК). Тобто в структурі найменування юридичної особи можна виділити два основних елементи: 1) імперативний елемент (вказівка на організаційно-правову форму) та 2) власне назва юридичної особи.

Якщо законодавець надає нешироке коло вибору серед видів організаційно-правових форм, то при обранні назви обмежень майже не існує. Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 9 червня 2004 року № 65 «Про затвердження Вимог щодо написання найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу» передбачає декілька обмежень у свободі вибору назви, зокрема: забороняється використання у найменуванні юридичної особи приватного права найменувань органів державної влади, місцевого самоврядування та історичних державним найменувань; забороняється найменування більше ніж 182 символи; обмежується використання слова «національний». Слово «національний» використовується у найменуванні *державних* закладів (установ) України гуманітарної сфери (Указ Президента України від 16 червня 1995 року № 451 «Про Положення про національний заклад (установу) України»). Привертає увагу невідповідність вказаної норми новому ЗУ «Про вищу освіту», згідно з ч. 1 ст. 29 якого університету, академії, інституту *незалежно від форми власності* відповідно до законодавства може бути надано статус національного. Також викликає подив пункт 3 Положення про національний заклад (установу) України, згідно з яким статус національного закладу (установи) України може бути надано одному або декільком закладам (установам) залежно від їх кількості у відповідній групі, але *не більш як трьом*. Відомо, що в Україні існує декілька десятків національних університетів та академій.

Співвідношення найменування та комерційного найменування закріплено в ч. 2 ст. 90 ЦК: юридична особа, що є підприємницьким товариством, може мати комерційне (фірмове) найменування. Коментатори ЦК вважають, що з наведеної норми випливає, що установа чи непідприємницьке товариство не мо-

жуть мати комерційного (фірмового) найменування [4, с. 147]. Приватному праву притаманний широко відомий принцип «дозволене все те, що прямо не заборонено законом», на відміну від принципу публічного права «дозволене лише те, що прямо передбачено законом». Новий ЦК змінив наповнення поняття «імперативна норма»: норми актів цивільного законодавства мають імперативне значення лише тоді, коли це прямо передбачено відповідними спеціальними правилами. Хоча законодавче закріплення положення про диспозитивний (за відсутності застереження) характер цивільно-правових норм ЦК певною мірою ускладнює правозастосування та вирішення цивільно-правових спорів, загалом такий підхід є виправданим, його не слід розглядати як невдалий. Незважаючи на непідприємницький цивільно-правовий характер діяльності освітньо-наукових та освітніх установ, вони «можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню» (ст. 86 ЦК). Таке обмеження жодним чином не визначає співвідношення «основна діяльність» та «підприємницька діяльність». Гіпотетично можна представити непідприємницьке товариство або установу, в яких основна мета буде фактично підпорядкована додатковій, а саме товариство/установа будуть мати певдокомерційний чи квазікомерційний характер [5, с. 46]. Межа між непідприємницьким товариством/установою та підприємницьким товариством набуває умовного характеру.

De facto установи у вигляді ВНЗ усіх форм власності надають платні освітні послуги, що являють собою товар із собівартістю та попитом. Якщо позбавити державну/комунальну установу права на комерційне найменування, а приватній установі його надати, то штучно буде створено перевагу в конкурентній боротьбі за споживача. Слід визнати, що право на комерційне найменування може належати як підприємницьким товариствам, так і непідприємницьким товариствам та установам, які законно здійснюють підприємницьку діяльність. Єдиним засобом індивідуалізації всіх юридичних осіб повинно стати найменування. Саме інститут найменування повинен здійснювати функцію індивідуалізації юридичних осіб і притаманні їй завдання [6, с. 11]. О.І. Гуменюк пропонує для зняття суперечностей виключити ч. 2 ст. 90 ЦК та дати таке визначення комерційного найменування: комерційним найменуванням є назва, яку юридичні особи, що здійснюють підприємницьку діяльність (у тому числі некомерційні організації, яким право на здійснення такої діяльності надано відповідно до закону або їхніми установчими документами), а також фізичні особи – індивідуальні підприємці – можуть використовувати для індивідуалізації власної комерційної (або професійної) діяльності або належних їй торговельних, промислових та інших підприємств [2, с. 139].

Російський юрист О.П. Сергєєв у хрестоматійному підручнику з права інтелектуальної власності

взагалі уникає розгляду питання співвідношення понять «найменування» та «комерційне найменування юридичної особи». Розділ IV «Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту та виробленої ними продукції (робіт, послуг)» містить главу 17 «Правова охорона фірмових найменувань» з короткою тезою про те, що установи, які виконують функцію некомерційного характеру і повністю чи частково фінансуються власником, громадські та релігійні організації, споживчі кооперативи, фонди, асоціації та союзи юридичних осіб та інші організації, що не займаються підприємництвом, фірмових найменувань не мають. Їх індивідуалізація в обороті забезпечується за допомогою офіційного найменування [7, с. 577]. Не можна визнати поділ найменувань на «фірмове найменування» та «офіційне найменування» виправданим, оскільки таким чином не забезпечується однакова правова основа для реалізації інтересів комерційних та некомерційних організацій, при якій максимальною мірою захищались би інтереси як носія найменування, так і споживачів.

Критерієм поділу найменувань на комерційні (фірмові) та просто найменування є, по суті, наявність чи відсутності мети отримання вигоди в процесі діяльності юридичної особи. Однак якщо некомерційне товариство отримує вигоду в якості додаткової мети, тобто є учасником ринкових відносин поряд із виконанням соціальної функції, то воно повинно мати право, аналогічне праву на фірмове найменування. Навіть якщо абстрагуватись від можливості освітнього закладу займатись додатковою господарською діяльністю, а зосередити увагу на основній діяльності – освітній, то легко помітити, що продуктом її є освітня послуга, яка є товаром, незалежно від того, хто її оплачує – публічна влада з бюджетних коштів чи приватна особа. Виходячи на ринок із даним товаром, будь-яка освітня організація повинна володіти рівними правами з метою забезпечення її конкурентоздатності [5, с. 72].

Автори підручника з інтелектуальної власності 2014 року, на наш погляд, обґрунтовано відносять до первинних суб'єктів права інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування підприємницькі та непідприємницькі товариства, установи та юридичні особи інших організаційно-правових форм, встановлених законом [14, с. 92].

НЗ повинен мати власну назву, в якій обов'язково вказується його тип (дитячий садок, школа, ліцей, коледж, інститут, консерваторія, академія, університет тощо) та організаційно-правова форма. Організаційно-правова форма юридичних осіб є видовою характеристикою юридичної особи, в основі виділення якої лежить визначена в законі сукупність пов'язаних між собою ознак (істотних і неістотних), які дають підставу вирізняти одну юридичну особу від іншої у зовнішньому прояві [8, с. 42]. Визначення цього поняття також дається на нормативному рівні в Наказі Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики «Про затвердження державних стандартів України» від 28 травня 2004 р. № 97, згідно з яким організа-

ційно-правова форма господарювання — це форма здійснення господарської (зокрема, підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності за зобов'язаннями підприємства (організації), порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо.

Найменування окремих юридичних осіб може мати свої особливості. Так, найменування державних і комунальних організацій (закладів, установ), дочірніх підприємств, підприємств споживчої кооперації та підприємств об'єднань громадян або релігійних організацій можуть містити інформацію про засновника цієї юридичної особи. В якості прикладу можна навести такі назви комунальних загальноосвітніх НЗ: Одеська загальноосвітня приватна школа І-ІІІ ступенів № 1 «Універсал» Одеської області; Івано-Франківська загальноосвітня школа ІІ-ІІІ ступенів Костянтинівської районної ради Донецької області (Наказ Міністерства освіти і науки України «Про назви, печатки, штампи, вивіски загальноосвітніх навчальних закладів» від 17 лютого 2004 р. № 120).

Право на ділову репутацію. Право юридичної особи на недоторканність її ділової репутації закріплено в ст. 94 ЦК. Це право важко переоцінити, оскільки юридична особа зацікавлена в тому, щоб оточуючі були позитивної думки про неї та про якість робіт, товарів чи послуг, що юридична особа відповідно виконує, продає чи надає. Очікувано, що будь-який суб'єкт права зацікавлений вступати у відносини з тими юридичними особами, які добре себе зарекомендували, сформулювали позитивну суспільну думку. Найвища судова інстанція України, даючи своє тлумачення цього поняття, акцентує увагу на виді діяльності, що здійснює суб'єкт права. Згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду від 27 лютого 2009 р. № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» під діловою репутацією юридичної особи, в тому числі підприємницьких товариств, фізичних осіб – підприємців, адвокатів, нотаріусів та інших осіб, розуміється оцінка їх підприємницької, громадської, професійної чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин.

Більш розширене визначення пропонує український знавець проблематики особистих немайнових прав проф. Р.О. Стефанчук: під репутацією треба розуміти усталену оцінку фізичної чи юридичної особи у будь-якій сфері професійної чи іншої суспільно-корисної діяльності, що ґрунтується на наявній інформації про її позитивні та негативні суспільно-значимі діяння (поведінку), що відома оточуючим, і в силу цього відображена в суспільній свідомості як думка про особу з точки зору моралі даного суспільства чи соціальної групи [9, с. 451].

Іноді це поняття розглядають у широкому та вузькому розумінні. У широкому сенсі ділова репутація розуміється як позитивна суспільна оцінка профе-

сійних, службових, посадових якостей суб'єктів: фізичних осіб, що зайняті в будь-якій сфері суспільного виробництва, споживання й обміну, та юридичних осіб, зайнятих у будь-якій загальнокорисній діяльності, включаючи як тих, що беруть участь, так і тих, які не беруть участь у діловому (підприємницькому) обороті [10]. У вузькому сенсі вона розуміється як позитивна оцінка ділових якостей учасників ділового обороту, комерційних юридичних осіб та некомерційних юридичних осіб, які беруть участь у підприємницькій діяльності, а також фізичних осіб-підприємців. Для вузького розуміння О.М. Дьяченко пропонує вживати термін «комерційна репутація» [11, с. 7].

Ще більш радикальну позицію стосовно суб'єктивного складу права на ділову репутацію займає Н.Ю. Нікулічева, яка вважає, що юридичними особами, здатними володіти цим правом, є тільки комерційні юридичні особи (господарські товариства та союзи, виробничі кооперативи, державні та муніципальні унітарні підприємства) [12, с. 10]. Ми не можемо погодитися з таким підходом, оскільки він не сприяє рівному захисту права на репутацію всіх юридичних осіб. На захист своєї ділової репутації повинні розраховувати й непідприємницькі організації, благодійні фонди, установи, що, на щастя, підтверджується українською судовою практикою. Наприклад, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності довів у суді, що відповідач завдав шкоди діловій репутації ВНЗ. На розширеному засіданні приймальної комісії Львівського державного університету безпеки життєдіяльності відповідач у присутності викладачів, вступників та їх батьків поширив недостовірну інформацію про те, що екзамени з фізичної підготовки вступниками проводилися в непередбаченому розкладом місці. Інформацію відповідача про наявність у діях приймальної комісії порушень при оцінюванні результатів рівня фізичної підготовки вступників у 2009 році, проявів корупції, висловлену на розширеному засіданні приймальної комісії, визнано недостовірною та такою, що порочить ділову репутацію навчального закладу [13].

ВНЗ став повноправним учасником ринкових відносин, а тому цінність диплому корелює престижності навчального закладу. Боротьба за підвищення рейтингу займає провідне місце в діяльності переважної більшості університетів та зайняла свої позиції в загальній уяві про досягнення ВНЗ. Існують численні міжнародні та національні рейтинги

ВНЗ. Серед міжнародних варто назвати Академічний рейтинг університетів світу, QS World University Rankings, The Times, Webometrics, Шанхайський рейтинг, рейтинг Scopus. До національних належать рейтинг «Компас» (був ініційований у 2008 році компанією Систем Кепітал Менеджмент у рамках програми «Сучасна освіта»), рейтинг «Топ 200 Україна» (Центр міжнародних проєктів «Євроосвіта» було створено в 2003 році за ініціативою та підтримкою Науково-дослідного інституту прикладних інформаційних технологій Кібернетичного центра НАН України), рейтинг «Софія Київська» (укладач – Український інститут соціальних досліджень і Міжнародна кадрова академія), рейтинг журналу «Кореспондент», «Деньги», газета «Факти» і т. д. Як правило, українські рейтинги очолюють Київський університет імені Тараса Шевченка та Національний технічний університет України Київський політехнічний університет.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013) серед заходів удосконалення структури системи освіти передбачає розроблення наукових підходів до ефективної оптимізації мережі навчальних закладів усіх освітніх підсистем. Іншими словами, вектором розвитку вищої освіти є зменшення кількості ВНЗ шляхом реорганізації (злиття, приєднання) або ліквідації. Усі без винятку ВНЗ зацікавлені в покращенні своєї ділової репутації та підвищенні свого місця в рейтингу, оскільки саме це є запорукою уникнення припинення діяльності університету.

Висновки. ВНЗ володіє комплексом особистих немайнових прав, до яких, зокрема, включається право на найменування та право на ділову репутацію. Вважаємо за необхідне надати ВНЗ як установі право володіти не тільки найменуванням, але й комерційним (фірмовим) найменуванням. Потребують приведення у відповідність положення ЗУ «Про вищу освіту» та Указу Президента України «Про Положення про національний заклад (установу) України» стосовно можливості надання *недержавному* ВНЗ статусу національного. Право на ділову репутацію ВНЗ тісно пов'язане з боротьбою за перші місця в національних та міжнародних рейтингах університетів. Вивчення особливостей інших особистих немайнових прав ВНЗ (зокрема, права на інформацію, на місцезнаходження, на індивідуалізацію) потребує подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Федюк Л. Прогрессивная концепция личных неимущественных прав юридических лиц // *Legea Si Viata*. 2014. – № 11/3. – С. 112-115.
2. Гуменюк О.І. Особисті немайнові права, що забезпечують індивідуалізацію учасників цивільних правовідносин: дис...к.ю.н.: 12.00.03/ Гуменюк Олег Ігорович, К. – 2011. – 212 с.
3. Федюк Л.В. Особисті немайнові права юридичних осіб : монографія / Лілія Василівна Федюк. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2013. – 500 с.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер.авт.кол.), Н.С. Кузнецова, В.В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – Т.1. – 832 с.
5. Максимец Л.Г. Образовательное учреждение как субъект гражданского права: дис...к.ю.н.: 12.00.03 / Максимец Леонид Григорьевич. – М., 2001. – 164 с.
6. Гуменюк О.І. Особисті немайнові права, що забезпечують індивідуалізацію учасників цивільних правовідносин: автореф. дис...к.ю.н.: спец. 12.00.03 / О.І. Гуменюк. – К., 2011. – 20 с.
7. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации: Учеб. – 2-е изд., перераб.и до. – М.: ООО «ТК Велбн», 2003. – 752 с.

8. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: дис.. д.ю.н.: 12.00.03 / Кучеренко Ірина Миколаївна. – К., 2004. – 468 с.
9. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : Монографія / Відп. ред. Я.М. Шевченко. – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. – 626 с.
10. Суржик А.Ф. Проблемы правового регулирования институтов чести, достоинства и деловой репутации в гражданском праве Российской Федерации : автореф. дисс. к.ю.н.: 12.00.03 / А.Ф. Суржик. – М., 2006. – 22 с.
11. Дьяченко Е.М. Деловая репутация юридических лиц: автореф. дисс.к.ю.н.: 12.00.03 / Е.М. Дьяченко. – Кубанский государственный университет. – Краснодар, 2005. – 21 с.
12. Никуличева Н.Ю. Право юридических лиц на деловую репутацию и его гражданско-правовая защита: автореф. дисс.к.ю.н.: 12.00.03 / Н.Ю.Никуличева. – Новосибирск, 2004. – 23 с.
13. Рішення Богородчанського районного суду Івано-Франківської області від 22 січня 2010 року. Справа № 2-75/2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/7709239>
14. Інтелектуальна власність економіко-правові аспекти [текст] навч. посіб. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 276 с.

УДК 341.98

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОРОГАЦІЙНОЇ УГОДИ ВІДПОВІДНО ДО ГААЗЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО УГОДИ ПРО ВИБІР СУДУ

THE FEATURES OF THE REGULATION OF PROROGATION AGREEMENT UNDER THE HAGUE CONVENTION ON CHOICE OF COURT AGREEMENTS

Діковська І.А.,

*доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Стаття присвячена аналізу правового регулювання пророгаційних угод відповідно до Гаазької конвенції про угоди про вибір суду. Зокрема, розглядається сфера дії зазначеної Конвенції, вимоги до пророгаційної угоди та наслідки її укладення. Зроблено висновок про необхідність приєднання України до Гаазької конвенції про угоди про вибір суду.

Ключові слова: пророгаційна угода, Гаазька конвенція про угоди про вибір суду, міжнародна юрисдикція, виключна підсудність, міжнародні цивільні та комерційні спори.

Статья посвящена анализу правового регулирования пророгационных соглашений в соответствии с Гаагской конвенцией о соглашениях о выборе суда. В частности, рассматривается сфера действия указанной Конвенции, требования к пророгационному соглашению и последствия его заключения. Сделан вывод о необходимости присоединения Украины к Гаагской конвенции о соглашениях о выборе суда.

Ключевые слова: пророгационное соглашение, Гаагская конвенция о соглашениях о выборе суда, международная юрисдикция, исключительная подсудность, международные гражданские и коммерческие споры.

The article analyzes the legal regulation of prorogation agreements under the Hague Convention on choice of court agreements. Particularly, the article examines the scope of the mentioned Convention, requirements to prorogation agreement and the consequences of its conclusion. The conclusion about the necessity of Ukraine's accession to the Hague Convention on choice of court agreements has been made.

Key words: prorogation agreements, the Hague Convention on Choice of Court Agreements, international jurisdiction, exclusive jurisdiction, international civil and commercial disputes.

Постановка проблеми. Особливе значення для регулювання пророгаційних угод мала розробка і прийняття Гаазької конвенції про угоди про вибір суду 2005 року [1] (надалі – Гаазька конвенція). Хоча вона ще не набула чинності, Конвенція оцінюється як така, яка надасть більшої визначеності регулюванню пророгаційних угод [2, с. 8]. Гаазька конвенція іменується «геніальною моделлю», яка покликана заповнити прогалину між конвенціями, які регулюють лише визнання іноземних рішень (т. з. «єдині конвенції» («single conventions»)) та конвенціями, які регулюють юрисдикцію як на стадії вирішення

спору, так і на стадії визнання («подвійні конвенції» («double conventions»)) [3, с. 29–30]. Тому особливості регулювання пророгаційних угод, запропонованих нею, потребує окремих досліджень.

Стан дослідження. Окремі аспекти правового регулювання пророгаційних угод досліджувалися українськими вченими Г.А. Ціратом, Ю.Д. Притикою, Ю.В. Черняк, а також зарубіжними вченими М. Доугачі, М.Г. Єлісєєвим, Т. Хартли, М. Хейманом, Х. Шаком.

Водночас регулювання пророгаційних угод, запропонованих Гаазькою конвенцією, потребує до-